

Rada
Európskej únie

V Bruseli 7. júla 2023
(OR. en)

11664/23

ENV 832
CLIMA 350
AGRI 385
FORETS 82
RECH 347
ENER 438
IND 378
COMPET 745
CHIMIE 70

SAN 451
ECOFIN 761
CONSOM 274
AGRILEG 128
SEMENCES 30
PHYTOSAN 42
PESTICIDE 37
FOOD 58

SPRIEVODNÁ POZNÁMKA

Od: Martine DEPREZOVÁ, riaditeľka, v zastúpení generálnej tajomníčky Európskej komisie

Dátum doručenia: 6. júla 2023

Komu: Thérèse BLANCHETOVÁ, generálna tajomníčka Rady Európskej únie

Č. dok. Kom.: COM(2023) 410 final

Predmet: OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV Zabezpečenie odolného a udržateľného využívania prírodných zdrojov EÚ

Delegáciám v prílohe zasielame dokument COM(2023) 410 final.

Príloha: COM(2023) 410 final

V Bruseli 5. 7. 2023
COM(2023) 410 final

**OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, RADE, EURÓPSKEMU
HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV**

Zabezpečenie odolného a udržateľného využívania prírodných zdrojov EÚ

1. Úvod

Európska zelená dohoda je nevyhnutnosťou pre zdravie našich občanov aj planéty. Odkedy bola v decembri 2019 odprezentovaná, stala sa spúšťačom hĺbkovej a holistickej transformácie našej spoločnosti i nášho hospodárstva. V minulosti odsúhlasené a dokončené iniciatívy balíka **Fit for 55** a pokrok dosiahnutý v prípade návrhov týkajúcich sa **obehového hospodárstva** a **nulového znečistenia** dláždia cestu k splneniu cieľov Európskej únie v oblasti klímy na roky 2030 a 2050.

Tieto iniciatívy a ich ciele sa opierajú o riešenia, ktoré ponúka príroda, náš najlepší spojenc v boji proti zmene klímy, ako aj o nové technológie a inovácie. Ak chceme splniť medzinárodné záväzky Európskej únie vyplývajúce či už z Parížskej dohody, alebo z globálneho rámca pre biodiverzitu po roku 2020, ako aj naplňať Agendu 2030 pre udržateľný rozvoj, zabezpečiť prechod na udržateľné hospodárstvo a dosiahnuť klimatickú neutralitu a adaptáciu na zmenu klímy, najmä zlepšiť odstraňovanie uhlíka prirodzenými záchytmami, a ak chceme dodržiavať európsky právny predpis v oblasti klímy, musíme naliehavo obnoviť a posilniť odolnosť prírodných ekosystémov v celej EÚ. Je nutné zvýšiť ich schopnosť pomáhať nám pri adaptácii na zmenu klímy, zlepšiť ochranu vodných zdrojov a zvýšiť ich produkčnú kapacitu, aby sme zabezpečili trvalú potravinovú a materiálovú bezpečnosť.

Vzhľadom na rýchlo rastúce riziká sucha, prírodných požiarov, nedostatku vody a povodní, ktoré už s tragickými následkami postihujú tri štvrtiny európskych krajín¹, preto treba dosiahnuť väčší pokrok v ďalšom pilieri Zelenej dohody: **zabezpečení udržateľného využívania prírodných zdrojov EÚ**. Posilní sa tým aj odolnosť európskeho poľnohospodárstva a poľnohospodárstva.

Neudržateľné využívanie prírodných zdrojov patrí medzi hlavné hnacie sily klimatickej krízy a krízy v oblasti biodiverzity, ktoré už teraz len v samotnej EÚ stoja tisíce životov a miliardy eur². Zásadný význam z hľadiska zaistenia životaschopnej a udržateľnej budúcnosti pre súčasné obyvateľstvo aj pre budúce generácie a z hľadiska posilnenia odolnosti EÚ voči katastrofám majú práve zdravé ekosystémy. Degradácia a znečisťovanie pôdy a oslabená odolnosť ekosystémov predstavujú záťaž pre mnohé odvetvia, najmä poľnohospodárstvo, rybárstvo a súvisiace hodnotové reťazce. Strata výnosov v dôsledku znehodnoteného životného prostredia, znečistenia, sucha, vln horúčav, povodní a nových škodcov zase dolieha na poľnohospodárov, rybárov a následne aj na občanov v podobe zvýšených cien potravín.

Prostredníctvom tohto balíka si EÚ ďalej plní svoje medzinárodné záväzky tým, že pripravuje cestu pre zdravú pôdu v Európe zavedením **právneho predpisu o monitorovaní a odolnosti pôdy**, ktorý nám umožní monitorovať zdravie pôdy a bude ponúkať rad podporných opatrení

¹ Spoločné výskumné centrum – Európske stredisko pre monitorovanie sucha.

² Škody súvisiace s počasím a klímou dosiahli v rokoch 1980 až 2021 odhadovanú výšku 560 miliárd EUR (hodnoty z roku 2021). Je znepokojujúce, že za posledných desať rokov pozorujeme pri škodách súvisiacich s počasím a klímou neustále stúpajúci trend. Jediná udalosť, akou boli napríklad záplavy v Nemecku a Belgicku v roku 2021, môže spôsobiť škody vo výške takmer 50 miliárd EUR.

na postupné navrátenie pôdy do dobrého stavu. Ako sa stanovuje v stratégii Z farmy na stôl, navrhuje sa v ňom aj nový regulačný rámec pre **rastlinný množiteľský a lesný reprodukčný materiál**, ktorý podporí inovácie a udržateľné postupy, čím sa podporí technologický pokrok v oblasti **nových genómových techník** s cieľom šľachtiť odolné rastliny a umožňovať ďalej znižovať používanie chemických pesticídov a s nimi súvisiace riziká. Opatrenia na prevenciu a znižovanie **plytvania potravinami a textilného odpadu** takisto prispievajú k efektívnejšiemu využívaniu prírodných zdrojov a ďalšiemu znižovaniu emisií skleníkových plynov, ako sa zároveň stanovuje v akčnom pláne pre obehové hospodárstvo.

Tento balík je **doplnením** už prijatých **predchádzajúcich návrhov v rámci Zelenej dohody**, ako je právny predpis v oblasti klímy a revidované **nariadenie o LULUCF**, resp. návrhov, v prípade ktorých ešte prebieha spolurozhodovací proces, ako je napríklad **právny predpis o obnove prírody**, ktorý je hlavným návrhom v rámci piliera Zelenej dohody zameraného na prírodné zdroje a kľúčom k dosiahnutiu dohodnutých medzinárodných cieľov v oblasti biodiverzity. Tento balík je zároveň úzko spojený s návrhmi týkajúcimi sa **certifikácie odstraňovania uhlíka** alebo **udržateľného používania pesticídov** a s návrhmi súvisiacimi s **nulovým znečistením**. Tieto návrhy spoločne **umožnia EÚ riadiť a urýchliť prechod na udržateľné hospodárstvo a spoločnosť**.

Spolu tieto opatrenia zaistia všetkým dlhodobé hospodárske, sociálne, zdravotné a environmentálne výhody. Pomôžu najmä tým, ktorých živobytie priamo závisí od pôdy a prírody, a to vo forme **odolnejších prírodných aktív**. Prispieje sa tak k prosperite vidieckych oblastí, **potravinovej bezpečnosti**, odolnému a **prosperujúcemu biohospodárstvu** a k ochrane pred dôsledkami zmeny klímy a straty biodiverzity. Prostredníctvom zvýšenia odolnosti a zdravia pôdy môžu tieto návrhy priniesť **doplnujúce možnosti príjmu pre poľnohospodárov a pôdohospodárov**, ktorí môžu získavať odmeny za uhlíkové poľnohospodárstvo a dostávať platby za ekosystémové služby alebo za zvyšovanie hodnoty zdravej pôdy a potravín, ktoré sa na nej pestujú.

2. Využívanie prírodných zdrojov a zlepšovanie zdravia pôdy

Faktom je, že pôda EÚ je v súčasnosti v mimoriadne znepokojujúcom stave. Aktuálne je 60 až 70 % pôdy v EÚ v zlom stave³. Okrem toho sa každoročne v dôsledku erózie vymyje miliarda ton pôdy, čo znamená, že zvyšná úrodná vrchná vrstva sa neustále stenčuje. Záber pôdy a strata priepustnosti pôdy takisto vedú k nezvratnej strate najúrodnejších pôd. Celkové náklady spojené s degradáciou pôdy sa odhadujú na viac než 50 miliárd EUR ročne. Bez náležitých opatrení budú tieto náklady len rásť.

Zdravie a odolnosť našej pôdy ešte viac zhoršujú suchá, povodne, prieniky škodcov, prírodné požiare a iné extrémne výkyvy počasia spôsobené klímou (vrátane búrok). V posledných rokoch k nim dochádza čoraz častejšie. Rozsah vplyvov intenzívneho sucha v EÚ narastá, čo naznačuje zhoršujúci sa stav ekosystému. Od roku 2000 bolo zaznamenaných osem rokov,

³ Hnacie sily potravinovej bezpečnosti, pracovný dokument útvarov Komisie [SWD(2023) 4].

v ktorých bol prekročený dlhodobý priemer, pokiaľ ide o vplyv sucha, a z toho päť rokov v poslednom desaťročí⁴. V súčasnosti žije desatina obyvateľov miest v Európe v oblastiach potenciálne ohrozených povodňami⁵.

Posledné dve obdobia prírodných požiarov (2021 a 2022) ukázali znepokojujúci trend vzniku vyššieho počtu prírodných požiarov oproti očakávaniam, ako aj väčšej plochy spálenej pôdy. Zároveň sa obdobia prírodných požiarov začínajú skôr počas roka a končia sa neskôr. V posledných rokoch sa preto viac členských štátov prostredníctvom mechanizmu Únie v oblasti civilnej ochrany obrátilo na ostatné členské štáty so žiadosťou o pomoc pri hasení požiarov, keďže svoje vlastné zdroje reakcie vyhodnotili ako nedostatočné.

Nestačí však len posilniť kapacity reakcie na požiare, povodne, eróziu pôdy a suchá. Základným krokom k posilneniu prevencie a zvládania katastrof je zlepšenie zdravia pôdy.

Zvládanie sucha a nedostatku vody si vyžaduje inovatívne prístupy kombinujúce tradičnejšie reakcie pri riadení rizík súvisiacich s vodou a so suchom so zameraním na budovanie väčšej odolnosti ekosystému. Zdravé pôdy zadržiavajú vodu v objeme až 25 % svojej hmotnosti, čím prispievajú k prevencii rizika katastrof a fungujú ako dlhodobé zásobárne na dopĺňanie útvarov podzemnej vody. Odolné pôdy, mokrade a lesy prevyšujú svojou prirodzenou schopnosťou zadržiavať vodu možnosti, ktoré by sa dali dosiahnuť prostredníctvom nákladných nových umelých zásobární⁶. Lepším zadržiavaním vody možno zmierniť povodne, ako aj suchá a zvýšiť odolnosť životného prostredia voči zosuvom a erózii pôdy. Napríklad riešenia na predchádzanie povodňam, ktoré sú blízke prírode, sa vo všeobecnosti vyznačujú vysokým pomerom prínosov a nákladov⁷. Zdravé pôdy s vysokou mierou infiltrácie vody takisto vytvárajú podmienky na vznik vegetačnej pokrývky, ktorá pomáha predchádzať prírodným požiarom a je voči nim odolná.

Zdravé pôdy nám nielen pomáhajú pripraviť sa na čoraz citelnejšie účinky zmeny klímy, ale sú zároveň východiskovým faktorom pre naše zdravie a zdravie mnohých ekosystémov. Tvoria základ poľnohospodárskej výroby potravín a udržateľného biohospodárstva. Keďže 95 % našich potravín sa priamo alebo nepriamo vyrába na pôde, degradácia pôdy má priamy vplyv na potravinovú bezpečnosť. Pôda je takisto základným zdrojom surovín, ktoré sú nevyhnutné pre našu zelenú a digitálnu transformáciu. Prírodné zdroje a služby poskytované zdravými ekosystémami vrátane výroby potravín majú zásadný význam pre životaschopnosť nášho hospodárstva a spoločnosti. Keďže degradovaná a znečistená pôda má výrazne zníženú schopnosť ukladať uhlík a prirodzene sprístupňovať živiny rastlinám, ďalšia degradácia pôdy v Európe by takisto sťažila dosahovanie európskych cieľov v oblasti klímy a právnych záväzkov členských štátov podľa nariadenia o LULUCF. Degradovaná pôda zároveň oslabuje zdôvodnenie projektov uhlíkového poľnohospodárstva, zatiaľ čo zdravá pôda zabezpečuje

⁴ <https://www.eea.europa.eu/ims/drought-impact-on-ecosystems-in-europe>.

⁶ [*What the future has in Store: A new Paradigm for Water Storage \(Možnosti budúcnosti: Nová paradigma skladovania vody\)*, Svetová banka, 2023.](#)

⁷ [*Economics for Prevention and Preparedness: Investment in Disaster Risk management in Europe makes Economic Sense* \(Hospodárstvom k prevencii a pripravenosti: Investície do riadenia rizík katastrof v Európe majú hospodársky zmysel\), správa Svetovej banky, 2021, súhrnná správa, s. 14.](#)

príjmy poľnohospodárov z výroby potravín, uhlíkového poľnohospodárstva, ako aj z aktív poľnohospodárskeho podniku.

Preto je veľmi dôležité, aby orgány členských štátov, poľnohospodári a iní vlastníci pôdy vypracovali a zaviedli správne opatrenia na obhospodarovanie a regeneráciu pôdy na správnom mieste. Na tento účel sa v **návrhu v oblasti pôdy** zavádza **pre všetku pôdu** v celej EÚ **pevný a súdržný rámec monitorovania pôdy** v záujme neustáleho zlepšovania zdravia pôdy v Únii tak, aby sa do roku 2050 dosiahol dobrý stav pôdy. Návrh vychádza z postupov, ktoré už podporuje spoločná poľnohospodárska politika, a nezavádzajú sa ním žiadne nové povinnosti pre poľnohospodárov. Rámec monitorovania zastrešuje rozličné zdroje údajov o pôde a spája údaje zo vzoriek pôdy odoberaných ako súčasť rámcového štatistického prehľadu využitia pôdy a krajinej pokrývky⁸ (LUCAS) so satelitnými údajmi z programu Copernicus, s údajmi získanými v rámci misie EÚ „Dohoda o pôde pre Európu“⁹, ako aj s údajmi z vnútroštátnych a zo súkromných zdrojov.

Uľahčí to úsilie členských štátov pri monitorovaní svojich záväzkov podľa nariadenia o LULUCF a národných energetických a klimatických plánov, spoločnej poľnohospodárskej politiky, ako aj podľa navrhovaného právneho predpisu o obnove prírody. Prispeje to k pravidelnému monitorovaniu a výhľadu v oblasti nulového znečistenia¹⁰ a k monitorovaniu biodiverzity, v rámci ktorých zatiaľ nie sú zahrnuté údaje o pôde na rovnakej úrovni ako údaje o ovzduší a vode. Presná diagnostika naprieč EÚ zároveň pomôže orgánom členských štátov, poľnohospodárom a iným vlastníkom pôdy vypracovať a zaviesť vhodné opatrenia na obhospodarovanie a regeneráciu pôdy.

Údaje o pôde sa uplatnia aj pri vývoji a zavádzaní inovačných, technologických a organizačných riešení v poľnohospodárskych postupoch vrátane diverzifikácie plodín, presného poľnohospodárstva, vývoja rastlín, digitalizovaných nástrojov na obhospodarovanie pôdy alebo využívania riešení umelej inteligencie, ktoré prinášajú systémy snímania a systémy merania v teréne. Poľnohospodári tak budú môcť zavádzať najvhodnejšie metódy ošetrovania, ako aj udržiavať a zvyšovať úrodnosť pôdy a výnosy pri súčasnom minimalizovaní spotreby vody a živín. Okrem toho údaje o pôde umožňujú pokročilejšiu analýzu trendov v oblasti sucha, zadržiavania vody a erózie, čo prispieva k predchádzaniu katastrofám a ich zvládaniu.

V návrhu sa stanovujú aj **zásady udržateľného obhospodarovania uplatniteľné na obhospodarované pôdy** v Európe vrátane pôdy využívanej v poľnohospodárstve. Členským štátom to pomôže pri rozvoji a určovaní postupov regenerácie so zapojením poľnohospodárov a iných pôdohospodárov.

Prístup k údajom o pôde má zásadný význam aj pre lesníkov pri zachovávaní a zvyšovaní ekologickej a sociálno-ekonomickej hodnoty ich lesov. Lesy a iné zalesnené plochy

⁸ [Prehľad – Štatistika krajinej pokrývky/využitia pôdy – Eurostat \(europa.eu\).](#)

⁹ [Zdravie pôdy a potraviny \(europa.eu\).](#)

¹⁰ [Ciele nulového znečistenia \(europa.eu\).](#)

pokrývajú takmer polovicu plochy pôdy EÚ a zohrávajú kľúčovú úlohu pri podpore silného lesného biohospodárstva, zmiernovaní zmeny klímy a adaptácii na ňu, ako aj pri ochrane a obnove biodiverzity. Zalesnená pôda je hlavným prispievateľom k záchytu uhlíka v EÚ. Lesy a ich početné funkcie budú v budúcnosti zohrávať stále významnejšiu úlohu, a to aj ako zdroj surovín pre biohospodárstvo, pričom rozšírené hodnotové reťazce lesného hospodárstva v súčasnosti podporujú 4,5 milióna pracovných miest v EÚ. Zmena klímy však v posledných rokoch spôsobila v mnohých členských štátoch EÚ značné odumieranie stromov a dočasnú stratu lesov. Hospodársky dosah lesných požiarov sa vyšplhal na úroveň približne 1,5 miliardy ročne, pričom sa predpokladá, že vzhľadom na stúpajúce teploty sa v dôsledku zmien v zložení druhov do konca storočia zníži hodnota lesnej pôdy o niekoľko stoviek miliárd EUR.

Zavádzanie, rozsiahly rozvoj a úspešnosť nových udržateľných obchodných modelov, ako je uhlíkové poľnohospodárstvo založené na certifikácii odstraňovania uhlíka a platbách za ekosystémové služby, si vyžadujú vysokokvalitné údaje, najmä o pôde. Očakáva sa, že dobrovoľnou certifikáciou zdravej pôdy sa zvýši hodnota certifikácie odstraňovania uhlíka a zaistí sa ďalšie spoločenské a trhové uznanie udržateľného obhospodarovania pôdy a súvisiacich potravinových výrobkov.

Prínosy vyplývajúce z úrodnej pôdy a uznania opatrení na dosiahnutie jej dobrého stavu takisto pomôžu zvýšiť súkromné financovanie, keďže v potravinárskom priemysle a iných oblastiach podnikania sa už začali zavádzať programy zamerané na platby za ekosystémové služby a podporu udržateľných postupov súvisiacich so zdravím pôdy. Diverzifikácia systémov poľnohospodárskej a lesníckej výroby sprevádzaná väčšou rozmanitosťou výrobkov uplatniteľných na trhu zároveň poskytuje príležitosti na vznik nových pracovných miest v EÚ. Iniciatívy v oblasti uhlíkového poľnohospodárstva možno financovať prostredníctvom spoločnej poľnohospodárskej politiky, iných nástrojov financovania z prostriedkov EÚ, ako sú programy LIFE a Horizont Európa, nástrojov verejného financovania, ako je štátna pomoc, súkromných iniciatív spojených s uhlíkovými trhmi či prostredníctvom kombinácie týchto možností financovania.

Rámček 1. Prínosy vyplývajúce z kvalitnejších údajov a poznatkov

- Návrh v oblasti pôdy umožní poľnohospodárom a lesníkom prístup k nezávislému a nestrannému poradenstvu o tom, ako dosiahnuť dobrý stav svojej pôdy.
- Všetci pôdohospodári budú mať prístup (na dobrovoľnej báze) k certifikácii zdravia pôdy. Bude to mať vplyv na hodnotu pôdy. Možno očakávať, že zdravé pôdy budú mať vyššiu hodnotu, pretože sa preukáže ich vyššia odolnosť voči účinkom zmeny klímy a výkyvom počasia. Má to zásadný význam pre trh s pôdou, ako aj pre mladých a nových poľnohospodárov. Zdravé pôdy produkujú zdravé potraviny, ukladajú viac uhlíka, regulujú toky vody a živín a podporujú biodiverzitu. Môže sa to takisto odraziť na trhu, napríklad vo forme označení udržateľných postupov alebo prostredníctvom uhlíkových kreditov v kontexte certifikácie odstraňovania uhlíka.
- Údaje o pôde umožnia poľnohospodárom zohľadniť rôznorodosť pôdných podmienok a budú tak môcť zavádzať najvhodnejšie metódy ošetrovania: to povedie k vyššej úrodnosti a výnosom pri súčasnom minimalizovaní spotreby vody, pesticídov a hnojív.
- Čoraz viac rastie dopyt vlastníkov pozemkov po údajoch o znečistení pôdy, od ktorých

sa odvíja hodnota pozemkov, a to najmä vtedy, keď je potrebná sanácia (napr. na miestach bývalých priemyselných lokalít) pred opätovným použitím pozemku na iné účely (napr. na bývanie).

- Prístup k údajom uľahčí aj technologický rozvoj a inovácie v oblastiach poľnohospodárstva, ako sú presné poľnohospodárstvo, pestovateľská prax a diverzifikácia plodín, digitalizované nástroje na obhospodarovanie pôdy alebo využívanie riešení umelej inteligencie, ktoré prinášajú systémy snímania a systémy merania v teréne.
- Členské štáty a EÚ by navyše mohli využívať údaje o pôde na lepšiu analýzu trendov v súvislosti so suchom a s povodňami, čo by prispelo k lepšiemu zvládaniu katastrof a k vyššej odolnosti voči nim.
- V rámci misie EÚ „Dohoda o pôde pre Európu“ sa testujú a rozširujú riešenia pre udržateľné obhospodarovanie pôdy a hospodárenie s pôdou v poľnohospodárstve, lesnom hospodárstve a pri inom využívaní pôdy s cieľom napredovať smerom k zdravšej pôde a pomôcť pokročiť v harmonizovanom monitorovaní pôdy a podávaní správ o jej stave v Európe. Jedným z kľúčových systémov, ktorými sa zaoberá misia EÚ zameraná na adaptáciu na zmenu klímy, ktorej cieľom je, aby do roku 2030 bolo aspoň 150 regiónov alebo miestnych subjektov odolných voči zmene klímy, sú aj potraviny.
- Európske partnerstvo pre biodiverzitu, európske partnerstvo pre zabezpečenie vody pre planétu, partnerstvo pre udržateľné potravinové systémy a partnerstvo pre agroekológiu sú spoločné výskumné a inovačné iniciatívy pracujúce na konkrétnych riešeniach pre zainteresované strany, ktoré musia prijať opatrenia v oblasti potravín, vody a biodiverzity.

3. Podpora odolných a udržateľných potravinových systémov

Vzhľadom na dvojitú krízu zmeny klímy a straty biodiverzity sa pozornosť upriamila na dlhodobú odolnosť a potrebu prechodu na udržateľné poľnohospodárstvo a potravinové systémy. Z vedeckej analýzy jasne vyplýva, že zmena klímy a strata biodiverzity patria celosvetovo medzi najväčšie hrozby pre potravinovú bezpečnosť. V záujme zaistenia trvalej potravinovej bezpečnosti musíme využiť všetky dostupné riešenia.

Ako sa vymedzuje v návrhu právneho predpisu o obnove prírody, treba naliehavo obnoviť a posilniť biodiverzitu v poľnohospodárskych ekosystémoch, aby bolo možné zabezpečiť prechod na udržateľné potravinové systémy a ich dlhodobú odolnosť. Viac než 75 % svetových druhov potravinových plodín a takmer 5 miliárd EUR poľnohospodárskej produkcie EÚ závisia od opeľovania živočíchmi. Vedecké dôkazy poukazujú na to, že za posledných 30 rokov sme stratili už viac než tri štvrtiny lietajúceho hmyzu. V súčasnosti patrí každý tretí druh včiel a motýľov v EÚ medzi ubúdajúce druhy. Biologicky rozmanité a udržateľne riadené poľnohospodárske ekosystémy sú odolnejšie voči zmene klímy. Ak chceme podporiť odolnosť svojich poľnohospodárskych ekosystémov, musíme sa opierať o udržateľný systém výroby potravín. To si vyžaduje zdravé ekosystémy, ktoré podporujú úrodnosť pôdy, kolobeh živín, reguláciu klímy a vody, opeľovanie a prirodzenú kontrolu škodcov.

Zdravá biodiverzita a fungujúce ekosystémy zvyšujú odolnosť potravinových systémov, živobytia a spoločnosti ako celku voči otrasom a stresu. Ekosystémy a biotopy, ktoré podporujú biodiverzitu, sú prínosom pre celkovú stabilitu rastlinnej výroby. Vďaka udržateľnejšej poľnohospodárskej výrobe, ktorá je menej závislá od hnojív a chemických látok/pesticídov, sa toto odvetvie stane menej závislým od vonkajších vstupov a vo všeobecnosti odolnejším, a to aj voči nevyhnutným vplyvom zmeny klímy. Platí to aj pre lesné hospodárstvo, rybárstvo a iné odvetvia, ktoré závisia od prírody. Obnovené, biologicky rozmanitejšie ekosystémy budú odolnejšie voči vonkajším hrozbám a vplyvom zmeny klímy a prírodných katastrof.

SPP prostredníctvom ekoschém, agroenvironmentálno-klimatických opatrení a pomoci na podporu zelených investícií pomáha pri zavádzaní udržateľných postupov, ako je agroekológia a ekologické poľnohospodárstvo (97,6 miliardy EUR na roky 2023 – 2027). Okrem toho sa v rámci SPP stanovujú povinnosti a podpora v oblasti poradenských služieb, ktoré majú byť k dispozícii poľnohospodárom a ktoré sú nevyhnutné pri vykonávaní veľkých zmien v poľnohospodárskych systémoch alebo zavádzaní inovačných či komplexných postupov. Súbežne s tým poskytujú spoločnosti v rámci potravinového reťazca aj mimo neho rýchlo sa rozvíjajúcu škálu súkromného financovania na účely regeneratívneho poľnohospodárstva.

Poľnohospodári potrebujú prístup k najmodernejším inováciám ako súčasť nevyhnutného úsilia o väčšiu udržateľnosť. Nové technológie môžu pomôcť zvýšiť odolnosť poľnohospodárskej aj lesnej pôdy a poskytnúť prostriedky na ochranu úrody pred účinkami zmeny klímy, straty biodiverzity a zhoršovania životného prostredia. V dôsledku toho existuje značný dopyt šľachtiteľov a poľnohospodárov v EÚ a na celom svete po lepšie prispôbených odrodách umožňujúcich čo najlepšie využiť všetky typy šľachtiteľských prístupov vrátane nových genómových techník.

Nové genómové techniky (NGT) sa v posledných dvoch desaťročiach rýchlo vyvíjajú. Tieto inovačné techniky môžu zlepšiť pestovanie plodín. Príkladom sú rastliny s vyššou toleranciou alebo odolnosťou voči chorobám rastlín a škodcom, s vyššou toleranciou alebo odolnosťou voči účinkom zmeny klímy vrátane extrémnych teplôt alebo sucha, s vyššou efektívnosťou využívania živín a vody, ako aj s vyššími výnosmi. Vo väčšine prípadov využívanie týchto nových techník pri šľachtení rastlín prináša možnosť vyvíjať rastliny rýchlejšie (napr. zatiaľ čo pri uplatnení nových genómových techník môže vývoj až po uvedenie rastliny na trh trvať pár rokov, pri šľachtení tradičnými metódami môže vývoj tej istej rastliny prebiehať 10 – 15 rokov), lacnejšie a hlavne s cielenejšími a presnejšími zmenami v porovnaní s používaním tradičných šľachtiteľských alebo osvedčených genómových techník. Moderným súborom pravidiel možno zvýšiť konkurencieschopnosť poľnohospodárstva EÚ, využiť výskumný potenciál EÚ, poskytnúť spotrebiteľom širšiu škálu potravín a zvýšiť pritom celosvetovú potravinovú bezpečnosť. Rastliny založené na nových genómových technikách môžu takisto

prispieť k zníženiu používania pesticídov a s nimi súvisiacich rizík, čo je cieľom návrhu nariadenia o udržateľnom používaní prípravkov na ochranu rastlín¹¹.

V návrhu týkajúcom sa **nových genómových techník** sa kombinuje vysoká úroveň ochrany zdravia ľudí, zvierat a životného prostredia s príspevkom k odolnému a udržateľnému potravinovému systému prostredníctvom inovačných rastlinných produktov. V návrhu Komisie sa stanovujú požiadavky na uvádzanie rastlín založených na nových genómových technikách a produktov na trh, v ktorých sa – s cieľom zabrániť zbytočnej záťaži – zohľadňuje skutočnosť, že v niektorých prípadoch sú výsledkom nových genómových techník rastliny a produkty, ktoré sú porovnateľné s rastlinami a produktmi, ktoré vznikli tradičným šľachtením, a v iných prípadoch ide o komplexnejšie zmeny. Zároveň sa v ňom navrhujú jasné pravidlá na zabezpečenie transparentnosti, pokiaľ ide o rastliny a produkty získané prostredníctvom nových genómových techník, vrátane označovania osiva. Poľnohospodári tak budú mať možnosť jasnej a informovanej voľby. Tento návrh je súčasne doplnením iných udržateľných poľnohospodárskych metód, ako je ekologické poľnohospodárstvo, v prípade ktorých sa nové genómové techniky používať nebudú.

Navrhovaný podporný rámec podnieti konkurencieschopnosť európskeho výskumu a rôznych šľachtiteľských a pestovateľských odvetví. Európske odvetvie osív je najväčším vývozcom na svetovom trhu s osivami¹² (20 % svetového trhu s odhadovanou hodnotou 7 – 10 miliárd EUR a približne so 7 000 MSP, pričom ich dlhodobá inovačná kapacita, konkurencieschopnosť a produkcia v EÚ majú kľúčový význam pre potravinovú bezpečnosť EÚ) a schopnosť využívať inovačné technológie je predpokladom zachovania konkurencieschopnosti EÚ a jej pokračujúceho príspevku k celosvetovej potravinovej bezpečnosti. EÚ sa vďaka inováciám dostane na čelo technologického vývoja a globálnych hospodárskych, sociálnych a environmentálnych prínosov, ktoré tieto nové technológie vytvoria. Návrhom sa zavádza rýchly proces pre podniky, ktoré budú mať povinnosť buď preukázať, že rastliny založené na nových genómových technikách sú rovnocenné s tradične vyšľachtenými rastlinami, alebo sa podrobiť primeranému environmentálnemu hodnoteniu a posúdeniu bezpečnosti založenému na riziku, vďaka čomu budú rastliny a produkty z nich vrátane potravín a krmív rýchlejšie dostupné v prospech poľnohospodárov aj spotrebiteľov.

Rámček 2. Nové genómové techniky – bezpečné a udržateľné potraviny

Zemiaky odolné voči chorobám¹³

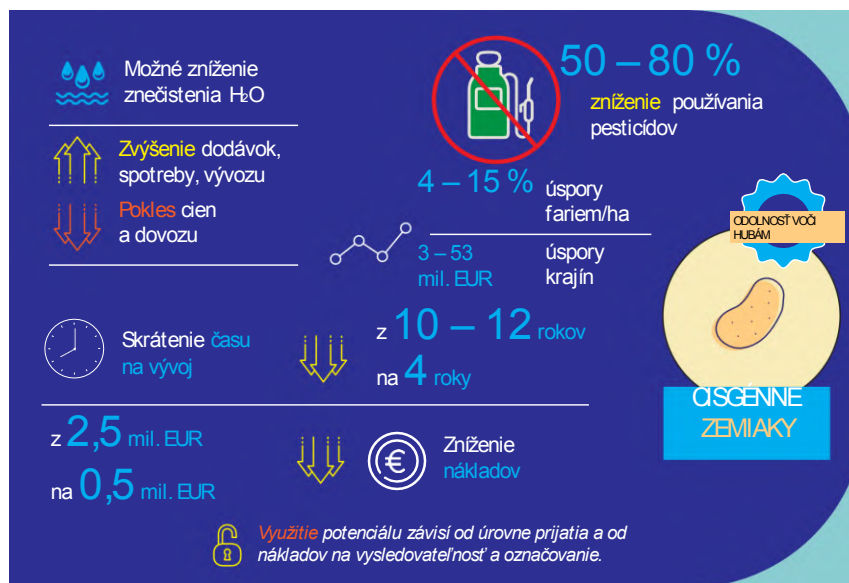
¹¹ Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o udržateľnom používaní prípravkov na ochranu rastlín a ktorým sa mení nariadenie (EÚ) 2021/2115 [COM(2022) 305 final, 2022/0196 (COD)].

¹² Ragonnaud G., 2013. *The EU seed and Plant Reproductive Material Market in Perspective: A Focus on Companies and Market Shares* (Trh EÚ s osivami a rastlinným množiteľským materiálom v súvislostiach: pohľad na spoločnosti a trhové podiely). Tematická sekcia B: Štrukturálna politika a politika súdržnosti. Výbor Európskeho parlamentu pre poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka.

¹³ Schneider, K., Barreiro-Hurle, J., Kessel, G. a i., 2023. *Economic and environmental impacts of disease resistant crops developed with cisgenesis* (Hospodársky a environmentálny dosah plodín odolných voči chorobám vyvinutých cisgenézou). EUR 31355, Úrad pre publikácie Európskej únie, Luxemburg. <https://doi.org/10.2760/715646>.

Je ťažké vyšľachtiť odrody zemiakov odolné voči hubám, pretože hubové choroby sú závažné a dokážu prekonať rezistentnosť rastlín. Vzhľadom na nízku dostupnosť rezistentných odrôd patria zemiaky medzi plodiny, pri ktorých sa používa najviac pesticídov. Nové genómové techniky môžu podporiť a urýchliť proces šľachtenia s cieľom umožniť rýchlejší prístup k odrodám odolným voči hubám.

Odrody s trvalou rezistentnosťou voči týmto chorobám by mohli znížiť používanie fungicídov bez toho, aby tým boli ovplyvnené výnosy. V prípade zemiakov možno dosiahnuť 50 – 80 % zníženie používania fungicídov, čo predstavuje úspory nákladov pre poľnohospodárov, ako aj významný prínos pre životné prostredie. Odhaduje sa napríklad, že zemiaky odolné voči plesni zemiakovej prinesú 4 až 15 % úspor nákladov na hektár.

Legislatívny rámec musí byť vyvážený, správne nastavený a musí poľnohospodárom a šľachtiteľom zaisťovať prístup k patentovaným technikám a materiálom, aby sa podporila rozmanitosť osív za dostupné ceny, zaručila možnosť šľachtenia a pestovania nepatentovaných tradičných a ekologických plodín a aby sa zároveň výrazne podporovali inovácie v rastlinnom šľachtiteľstve zachovaním investičných stimulov, ako sú patenty. Komisia v rámci širšej analýzy trhu posúdi vplyv, ktorý môže mať patentovanie rastlín a súvisiace postupy udeľovania licencií a transparentnosti na inovácie v oblasti rastlinného šľachtiteľstva, na prístup šľachtiteľov ku genetickému materiálu a technikám a na dostupnosť osív pre poľnohospodárov, ako aj na celkovú konkurencieschopnosť biotechnologického priemyslu EÚ. Komisia predloží správu so svojimi zisteniami do roku 2026. V správe sa identifikujú možné výzvy v tomto odvetví a bude slúžiť ako základ pre rozhodovanie o prípadných následných opatreniach.

Komisia sa popri dnešnom balíku zaoberá aj žiadosťou Rady o predloženie štúdie, ktorá by dopĺňala posúdenie vplyvu k návrhu nariadenia o **udržateľnom používaní prípravkov na ochranu rastlín**. V doplňujúcom príspevku sa preukazuje, že návrh pomôže zaručiť dlhodobú potravinovú a krmivovú bezpečnosť EÚ. Na základe neoficiálneho dokumentu Komisie

z roku 2022 môže užší rozsah obmedzení v citlivých oblastiach pomôcť chrániť zdravie ľudí a životné prostredie a zároveň v obmedzenej miere vplývať na poľnohospodárstvo. V doplňujúcom príspevku sa takisto navrhujú možnosti, ako by spoluzákonodarcovia mohli zvážiť spôsoby ďalšieho znižovania administratívnej záťaže, najmä v prípade veľmi malých poľnohospodárskych podnikov, a zdôrazňuje sa význam dostupnosti dostatočných alternatív k chemickým pesticídom. Komisia preto načrtáva potenciálne možnosti, ktoré by spoluzákonodarcovia mohli zvážiť, najmä pokiaľ ide o stanovenie kratších lehôt pre členské štáty na predkladanie návrhov hodnotiacich správ o nových účinných látkach biologickej kontroly, umožnenie dočasných autorizácií prípravkov biologickej kontroly na úrovni členských štátov a umožnenie schvaľovania účinných látok biologickej kontroly na úrovni EÚ na neobmedzené obdobie. Znamenalo by to podstatné skrátenie súčasného zdĺhavého postupu schvaľovania a možnosť zaviesť nové biologické alternatívy takmer hneď, keď členské štáty dokončia prvé hodnotenie.

Navrhovaným **nariadením o výrobe rastlinného množiteľského materiálu a jeho uvádzaní na trh** sa skonsoliduje, zaktualizuje a zjednoduší existujúci právny rámec týkajúci sa všetkých sektorov v oblasti osív tým, že sa ním nahradí desať existujúcich smerníc. Poľnohospodári tak získajú prístup k rozmanitým, vysokokvalitným osivám a iným rastlinným množiteľským materiálom zaručujúcim stabilné výnosy, odolnosť a ďalšie znaky používaním odolných odrôd rastlín, a to prostredníctvom posilnených požiadaviek na udržateľnosť pri testovaní odrôd (napr. na rezistentnosť voči chorobám) uplatniteľných na všetky regulované skupiny plodín. Semená získané z takýchto odrôd budú lepšie prispôsobené zvládať tlaky spôsobené zmenou klímy a pomôžu zaistiť potravinovú bezpečnosť. Návrh prispeje k dosiahnutiu toho, aby 25 % poľnohospodárskej pôdy bolo obhospodarovaných postupmi ekologického poľnohospodárstva, a to uľahčením registrácie ekologických odrôd na základe pravidiel upravených podľa zásad ekologického poľnohospodárstva. Návrh pomôže zachovať a posilniť genetickú rozmanitosť pestovaných plodín zavedením jednoduchších pravidiel týkajúcich sa odrôd určených na zachovanie genofondu, sietí na zachovanie osív a výmeny osivových druhov medzi poľnohospodármi a podporí rozvoj zmesí osív. Zvýši sa tým aj efektívnosť a účinnosť systémov registrácie/certifikácie tým, že sa hospodárskym subjektom poskytne väčšia flexibilita a umožní sa používanie biomolekulárnych techník a digitalizácie.

Prostredníctvom **návrhu nariadenia o výrobe lesného reprodukčného materiálu a jeho uvádzaní na trh** sa pomôže zaistiť, aby vysádzali správne stromy na správnom mieste tak, aby sa lesom darilo v súčasných aj v predpokladaných budúcich klimatických podmienkach. Posúdenie charakteristík udržateľnosti materských stromov umožňuje urýchliť adaptáciu lesov na zmenu klímy, čím sa zabezpečí ich nepretržitá produktivita v budúcnosti. Pravidlá na uľahčenie ochrany ohrozených lesných genetických zdrojov posilnia genetickú rozmanitosť stromov. Národné pohotovostné plány pomôžu zabezpečiť dostatočné dodávky lesného reprodukčného materiálu na opätovné zalesňovanie oblastí postihnutých extrémnymi výkyvmi počasia, požiarimi, prienikmi škodcov a inými katastrofami. Nariadenie poskytuje flexibilitu pri uplatňovaní osobitných prístupov a opatrení v rôznych typoch lesov a lesných ekosystémov a prispieva k vytváraniu odolných lesov, ochrane biodiverzity a obnove lesných

ekosystémov. Zároveň podporuje ochranu a udržateľné využívanie lesných genetických zdrojov.

4. Zabezpečenie efektívneho využívania produkcie prostredníctvom boja proti plytvaniu potravinami a textilnému odpadu

Plytvanie potravinami patrí medzi najväčšie zdroje neefektívnosti a zbytočne zaťažuje obmedzené prírodné zdroje, ako je pôda a voda. V EÚ sa každoročne vyhodí takmer 59 miliónov ton potravín (131 kg na obyvateľa) s odhadovanou trhovou hodnotou 132 miliárd EUR¹⁴. Viac než polovicu potravinového odpadu (53 %) produkujú domácnosti, za nimi nasleduje spracovateľský a výrobný sektor (20 %). Takisto je jednoducho neprijateľné, aby sa v takomto rozsahu plytvalo potravinami, zatiaľ čo na celom svete stúpa ohrozenie hladom a 32,6 milióna občanov EÚ si každý druhý deň nemôže dovoliť riadne jedlo.

Boj proti plytvaniu potravinami má trojaký prínos: šetrí potravinami určenými na ľudskú spotrebu, čím prispieva k potravinovej bezpečnosti. Pomáha podnikom a spotrebiteľom ušetriť peniaze a znižuje vplyv výroby a spotreby potravín na životné prostredie.

Napriek rastúcemu povedomiu o negatívnych dôsledkoch plytvania potravinami sa potenciál znižovania plytvania potravinami ešte stále naplno nevyužíva. Navrhované ciele v oblasti znižovania plytvania potravinami pre členské štáty EÚ podporujú ich záväzok v rámci globálnych cieľov OSN v oblasti udržateľného rozvoja zameraných na zníženie plytvania potravinami na maloobchodnej a spotrebiteľskej úrovni do roku 2030 o polovicu. Tieto ciele podnietia úsilie o rozvoj čoraz udržateľnejšieho potravinového systému. S cieľom zabezpečiť spoločnú a vzájomnú zodpovednosť v celej EÚ sa v **návahu týkajúcom sa zníženia plytvania potravinami** stanovuje pre každý členský štát rovnaký cieľ, pričom sa každému členskému štátu ponecháva možnosť rozhodnúť sa, aké opatrenia prispôbené konkrétnej vnútroštátnej situácii budú pre daný štát najúčinnějšíe, a to s podporou iniciatív na výmenu najlepších postupov a dosiahnutých výsledkov, ako je platforma EÚ pre potravinové straty a plytvanie potravinami. V nadväznosti na legislatívny návrh Komisia dnes zverejňuje prehľad riešení, ktoré majú pomôcť všetkým aktérom predchádzať plytvaniu potravinami na spotrebiteľskej úrovni¹⁵. Prehľad je reakciou na odporúčania nedávno usporiadaných panelových diskusií občanov organizovaných na podporu zmeny správania spotrebiteľov¹⁶. Očakáva sa, že ciele zníženia plytvania potravinami prinesú spotrebiteľom významné environmentálne prínosy a finančné úspory (približne 400 EUR na domácnosť ročne).

S cieľom riešiť problémové oblasti vzniku potravinového odpadu v EÚ a urýchliť pokrok členských štátov pri dosahovaní globálnych ambícií sa konkrétne ciele v oblasti znižovania plytvania potravinami rozlišujú podľa jednotlivých článkov potravinového reťazca a na základe najnovších vedeckých dôkazov. Nepretržitý zber údajov umožní sledovať

¹⁴ [Food waste and food waste prevention - estimates - Statistics Explained \(Plytvanie potravinami a predchádzanie vzniku potravinového odpadu – odhady – Štatistika v kocke\) \(europa.eu\).](#)

¹⁵ [Európske fórum pre spotrebiteľské plytvanie potravinami | Vedomosti pre tvorbu politík \(europa.eu\).](#)

¹⁶ [ECPI_Citizens Recommendations_EN_final.pdf \(europa.eu\).](#)

a preskúmať pokrok a vykonať potrebné úpravy, pričom sa zohľadní pokrok, ktorý členské štáty dosiahli v priebehu času. Podporí sa tým výrazný príspevok EÚ k cieľu udržateľného rozvoja č. 12.3 do roku 2030 a podporí sa ambícia dosiahnuť ďalší pokrok po tomto termíne.

Textilný odpad takisto zbytočne zaťažuje obmedzené prírodné zdroje. Na spotrebiteľskej úrovni sa približne 78 % textilného odpadu nevytriedi a končí v zmesovom odpade z domácností, ktorý je určený na spaľovanie alebo skládkovanie. Takéto neefektívne využívanie zdrojov pri nakladaní s odpadom nie je v súlade s cieľmi obehového hospodárstva a má za následok environmentálne škody v EÚ a v tretích krajinách vrátane rozvojových krajín a zraniteľných skupín obyvateľstva v dôsledku nadmerných úrovní emisií skleníkových plynov, spotreby vody, znečistenia a využívania pôdy. Navrhované pravidlá týkajúce sa zavedenia rozšírenej zodpovednosti výrobcov za textil a zabezpečenia riadneho nakladania s textilným odpadom sú zamerané na vykonávanie zásady „znečisťovateľ platí“, podnecovanie obehového hospodárstva v oblasti textilu a podporu činností vytvárajúcich hodnoty s významným potenciálom vytvárať pracovné miesta na miestnej úrovni. Tieto pravidlá posilnia trh s použitým textilom, podporia mnohé podniky sociálneho hospodárstva, ktoré na tomto trhu pôsobia, a podnietia inovácie v oblasti recyklácie textilu. Zvýšením dostupnosti použitého oblečenia sa vytvoria príležitosti na úsporu nákladov pre občanov v EÚ aj mimo nej, pričom sa zároveň budú šetriť prírodné zdroje. Harmonizované pravidlá týkajúce sa rozšírenej zodpovednosti výrobcov takisto uľahčia riadne fungovanie jednotného trhu a podporia členské štáty pri plnení povinnosti od roku 2025 triediť textilný odpad súdržným spôsobom tak, aby mali hospodárske subjekty zabezpečené rovnaké podmienky.

5. Závery

Dôsledky klimatickej krízy a krízy v oblasti biodiverzity badať čoraz výraznejšie, a to aj v Európskej únii. Dotýkajú sa už takmer každého občana a každého odvetvia hospodárstva. Keďže sú úzko prepojené, treba prijať opatrenia v oboch oblastiach – zmena klímy a strata biodiverzity sú dve strany tej istej mince. Podarilo sa síce dosiahnuť významný pokrok v súvislosti s právnymi predpismi v oblasti klímy, ale rovnaký pokrok je nevyhnutný aj v prípade legislatívnych návrhov Komisie týkajúcich sa udržateľného využívania prírodných zdrojov EÚ, ktoré sú zároveň prínosné z hľadiska zmierňovania zmeny klímy, adaptácie na ňu a biodiverzity.

Dnes predložené legislatívne návrhy sú potrebné na splnenie záväzku EÚ dosiahnuť klimatickú neutralitu, keďže piliere Európskej zelenej dohody týkajúce sa klímy a prírodných zdrojov sa navzájom dopĺňajú. Zároveň tvoria významný základný faktor z pohľadu zabezpečenia dlhodobej potravinovej bezpečnosti pre európskych občanov. Dnešný návrh týkajúci sa pôdy napríklad pomôže splniť záväzok zvýšiť absorpčnú kapacitu prírodných záchytov uhlíka podľa nariadenia o LULUCF, ako aj ciele stanovené v právnom predpise o obnove prírody a európskom právnom predpise v oblasti klímy, čo sú hlavné návrhy v rámci piliera Zelenej dohody týkajúceho sa klímy a prírodných zdrojov. Len zdravé pôdy dokážu ukladať uhlík a poskytovať prosperujúce suchozemské ekosystémy, ktoré sú odolnejšie voči suchám, povodňam, vlnám horúčav a iným extrémnym výkyvom počasia súvisiacim

s klímou, a tým prospievať k celkovej odolnosti EÚ. Len zdravé prírodné zdroje dokážu zaistiť našu cestu ku klimatickej neutralite. Navrhovaný rámec monitorovania a príslušné údaje sú nevyhnutné na to, aby boli nadväzujúce opatrenia obnovy prispôsobené miestnym potrebám. Tento návrh je zároveň kľúčom k uľahčeniu požiadaviek monitorovania podľa nariadenia o LULUCF a v rámci SPP. Takisto dopĺňa návrh týkajúci sa certifikácie odstraňovania uhlíka. Zdravé pôdy zvýšia množstvo uloženého uhlíka, a tým aj hodnotu súvisiacich uhlíkových kreditov, čím sa zvýšia príjmy poľnohospodárov.

Návrhy, ktoré už boli predložené v rámci piliera Európskej zelenej dohody týkajúceho sa prírodných zdrojov a ktoré sa dopĺňajú dnešným balíkom, sú celkovo nevyhnutné na splnenie právnych povinností EÚ vyplývajúcich z už prijatých právnych predpisov v oblasti klímy, ako aj mnohostranných záväzkov EÚ vyplývajúcich z globálneho rámca pre biodiverzitu po roku 2020, keďže EÚ naďalej spolupracuje so svojimi partnerskými krajinami v záujme udržateľnej budúcnosti. Komisia preto vyzýva Európsky parlament a Radu, aby urýchlene prijali iniciatívy v rámci tohto piliera Zelenej dohody.